

Тақризи

роҳбари илмӣ ба диссертатсияи Абдусаматов Бекбобо Бурихонович дар мавзуи «Афғонистон дар солҳои 1992-2001: вазъияти сиёсӣ-низомӣ ва мушкилоти давлатсозӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D020300 – Таърих (6D020302 - Таърихи умумӣ) пешниҳод шудааст.

Вазъияти сиёсӣю низомии Афғонистон беш аз ҷаҳор даҳа аст, ки ноустувор ва ноором боқӣ монда, низомҳои давлатӣ нопойдор ва яке паси дигаре аз байн мераванд, ки таҳлили илмии ин шароит яке аз масъалаҳои дорои аҳамияти калони илмию амалӣ мебошад. Махсусан таҳқиқи вазъияти низомӣ-сиёсии Афғонистон дар солҳои 1992-2001 ва омилҳои нопойдории Давлати исломии Афғонистон (ДИА), ки заминаро барои зуҳури ҷунбиши радикалию террористии «Толибон» муҳайё сохт, дорои аҳамияти муҳимми илмӣ мебошад.

Бешубҳа, омилҳои идомаи низоъҳои мусаллаҳона, нопойдории низомҳои сиёсӣ ва мушкилоти давлатсозӣ гуногун мебошанд: омилҳои динӣ, сиёсӣ, низомӣ, этникӣ, ихтилофоти байни гурӯҳ ва аҳзоби сиёсӣ ва ғ., ки муайян намудани сатҳи таъсири онҳо ба раванди давлатсозӣ дар солҳои 1992 – 2001 дар Афғонистон мавзӯро бештар мубрам ва рӯзмарра месозад.

Мубрамияти таҳқиқи мавзӯ инчунин аз он иборат аст, ки Афғонистон, дар маркази рақобатҳои давлатҳои абарқудрат қарор дошта, солҳои зиёд аз ихтилофҳои қудратҳои ҷаҳонӣ барои манфиатҳои худ ранҷ мекашад. Аз ин нигоҳ, омилҳои нооромию бесуботӣ ва мушкилоти давлатсозӣ дар Афғонистон, падидаи зуҳури «Толибон» ва дар муддати кӯтоҳ зери назорат даровардани аксари ҳудуди мамлакат аз маҷмуи омилҳои дохилӣ ва хориҷӣ иборат мебошад.

Докторант Абдусаматов Бекбобо дар диссертатсияи худ тавонистааст, ки зарурат ва мубрамияти таҳқиқи мавзӯро ҳамаҷониба

таҳлил ва асоснок намуда, мақсад ва вазифаҳои онро ба таври возеҳ муайян намояд, ки аз истеъдоди таҳлилии таҳқиқии ӯ гувоҳӣ медиҳад.

Мақсади рисолаи диссертационии Б. Абдусаматов дар асоси таҳқиқи вазъияти сиёсӣ-иқтисодӣ муайян намудани мушкилоти давлатсозӣ дар Афғонистон дар солҳои 1992-2001 мебошад.

Диссертант, мақсади кори диссертациониро муайян сохта ба он факт таъкид мекунад, ки мушкилоти давлатсозӣ дар солҳои таҳқиқшаванда пеш аз ин мавзӯи таҳқиқоти махсуси диссертационӣ қарор нагирифтааст.

Истеъдоди таҳқиқии Б. Абдусаматов дар гузориши дурусти вазифаҳои таҳқиқӣ, тавсия ва пешниҳодҳои амалӣ низ зоҳир мегардад.

Ба диссертант муяссар шудааст, ки адабиёти мавҷударо тасниф намуда, дараҷаи омӯзиши мавзӯро муайян намояд. Ба хусус, зикр менамояд, ки адабиёти мавҷуда мавзӯи таҳқиқшавандаро ба таври комплексӣ фаро намегирад. Диссертант дар ҷамъоварӣ ва омӯзиши доираи васеи адабиёт ва сарчашмаҳо, ки дар Тоҷикистон, Афғонистон ва дигар кишварҳои хориҷӣ ба нашр расидаанд, аз худ мустақилият нишон дода ва талоши зиёд намудааст.

Машвараҳои зиёд ва суҳбатҳои роҳбари илмӣ бо диссертант ва истифодаи ӯ аз адабиёт ва маводи илмӣ дигар хулосаи моро қатъӣ сохтааст, ки диссертант ба мавзӯи таҳқиқшаванда хуб ворид аст ва маводи илмиро таҳлил карда, хулосаҳои мустақили илмӣ бароварда метавонад.

Қобилияти таҳқиқотии диссертант дар муайян намудани сохтори кори диссертационӣ ҳам ба назар мерасад. Он аз муқаддима, се боб, 7 зербоб, хулоса, рӯйхати адабиёт иборат аст, ки ба талаботи рисолаҳои номзадӣ ва талаботи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пурра ҷавобгӯ мебошад. Дар муқаддима, тибқи талаботи маъмул

гузориши масъала, аҳамияти илмӣ мавзӯ асоснок карда шуда, дараҷаи омӯзиши он муфассал таҳлил шудааст.

Дар қисмати тавсифи умумии кор робитаи кор бо барнома (лоиҳа) – ҳои мавзӯи илмӣ, инчунин, объект ва предмети таҳқиқро муайян намуда, ҳадаф ва вазифаҳои кори илмӣ, муқаррароти барои дифоъ пешниҳодшуда, навгонӣ, асосҳои назариявӣ методологӣ ва аҳамияти амалии рисолаи диссертациониро ба таври дақиқ нишон додааст.

Дар натиҷаи таҳлили амиқи мавзӯи муаллиф ба натиҷаҳои нави илмӣ ноил шудааст, ки дар бахши навгонии диссертатсия оварда шудаанд. Аз ҷумла, бо ҷалби сарчашма ва адабиёти дар солҳои охир ба нашррасида омилҳои дохилӣ ва хориҷии вазъият дар солҳои солҳои 90-уми асри XX мушаххас карда шудааст.

Рисолаи диссертационӣ яке аз аввалин кушишҳо дар таърихнигории муосири Тоҷикистон барои таҳқиқи ҳамаҷонибаи, муқоисавӣ-таърихӣ ва назариявӣ амалии масъалаи вазъияти сиёсӣ-низомӣ ва мушкилоти давлатсозӣ дар солҳои 1992 - 2001 дар Афғонистон мебошад. Барои таҳлили моҳияти равандҳои ба сари қудрат расидани муҳолифони исломӣ ва проблемаҳои асосӣ миёни гурӯҳҳои исломгаро ва инчунин ба қудрат расидани Толибон муаллиф аз сарчашмаҳои таърихӣ, адабиёти васеи илмӣ, нуқтаи назар ва андешаҳои муҳаққиқони зиёд истифода намудааст.

Сохтори кори диссертационӣ барои расидан ба ҳадафи муайяншуда муносиб ва мантиқӣ аст. Ҳар як бобу зербоби он якдигарро такмил намуда, ҳодисаю воқеаҳо ба таври хронологӣ таҳлил шудаанд.

Дар боби якуми диссертатсия “Ба қудрат расидани аҳзоби исломии муҳолиф дар Афғонистон ва пайомадҳои он” муаллиф аввалан ба таҳлили илмӣ заминаҳои дохилӣ ва байналмилалӣ сарнагун гардидани ҳукумати М. Наҷибулло пардохта, маҷмуи омилҳои сарнагун гардидани низоми тарафдори Маскавро таҳлил намудааст.

Ба хулосаи диссертант бояд розӣ шуд, ки М. Начибулло барои бақои ҳукумати худ чораҳои зиёд андешид, вале дар ҳаёти ҳукумат ӯ ягонагӣ ва ваҳдат вуҷуд надошт, ихтилофот ва зиддият байни “парчамиҳо” ва “ҳалқиҳо” бо шиддат давом мекард. Начибулло сиёсати мусолиҳаи миллиро гӯе сармашқи сиёсати худ қарор дода буд, лекин ягон кори ҷиддӣ ба хотири татбиқи он сиёсат анҷом надода буд. Вай на танҳо бо ҳизбҳои исломӣ роҳи созиш ва ҳамкориро пайдо карда натавонист, балки бо ҳамҳизбиёни худ забони муштарак наёфт.

Б. Абдусаматов омилҳои суқути ҳукумати Муҳаммад Начибулло ба се гурӯҳ ҷудо кардааст:

Якум, ин берун шудани ИҶШС аз хоки Афғонистон ва дигар кумак накардани ИҶШС ва Россия ба доктор Муҳаммад Начибулло;

Дуюм, шиддат гирифтани муборизаҳои қавмӣ ва гурӯҳӣ дар Афғонистон барои ҳоякимият;

Сеюм, амалӣ шудани як нақшаи таҳрезишуда, аз тарафи давлатҳои манфиатдор, ки баъди хуруҷи ИҶШС аз хоки Афғонистон имкон надоданд, ки ин кишвар дигар нуфузе дар ин сарзамин дошта бошад ва онҳо ба ҳадафи худ расиданд.

Дар ин боб муаллиф раванди ишғоли шаҳри Кобул аз тарафи мухолифони исломӣ ва ташкили Давлати Исломии Афғонистон (ДИА)-ро низ муфассал ба риштаи таҳқиқ кашидааст. Зимни ин мушкилоти ташкили ин давлатро таҳлил намуда, бо хулосае омадааст, ки ба ҳама мушкилот нигоҳ накарда, аҳзоби исломӣ тавонистанд дар бораи таъсиси ҳукумати нав ва низоми исломӣ ба мувофиқаи нисбӣ бирасанд. Аммо дере нагузашт, ки ин ихтилофот шиддат гирифт ва пояҳои ин давлати навро заиф сохт ва монеи асосӣ дар роҳи ташкили давлати мутамарказ гардиданд.

Сабабҳои шиддат гирифтани ихтилофоти байниҳизбию байнигурӯҳӣ дар боби дувуми рисола “Ихтилофҳо байни гурӯҳҳои

сиёси-низомии исломӣ ва таъсири он ба раванди ташкили давлати мутамарказ” таҳқиқ шуданд.

Муаллиф ба ду масъалаи асосӣ дар ин боб таваччуҳи ҷиддӣ намудааст: яке ба сабабҳои шиддат гирифтани ихтилофҳо байни гуруҳҳои низомию-сиёсӣ ва дувум ба вазъияти иҷтимоию иқтисодии Афғонистон, ки ба назари муаллиф ба устувории давлатдорӣ таъсири ҷиддӣ доштааст.

Дар натиҷаи таҳқиқи ин масоил муаллиф ба хулосае расидааст, ки зуҳури ҷунбиши “Толибон” ба нокомии исломгароён дар ташкили давлати мутамарказ ва қонунмадор, тақсими Афғонистон ба минтақаҳои ҷудоғонаи қудрат, беназмию беқонунӣ дар ҷомеа буд.

Боби сеюми рисола “Зухур ва ташаккули ҷунбиши «Толибон»” ба таҳқиқи омилҳои дохилӣ ва хориҷии зуҳури ҷунбиши «Толибон», андешаҳои динию сиёсӣ ва сиёсати иҷтимоии ин ҷунбиш ва шаклгирии муқовимат бар зидди толибон ва терроризми байналмилалӣ бахшида шудааст.

Хулоса ва натиҷагириҳои асосии диссертант асоснок буда, бо факту далелҳои эътимодбахш асоснок карда шудаанд.

Дар давоми кор аз болои рисолаи диссертатсионӣ ва таҳсил дар зинаи докторантура PhD Б. Абдусаматов худро ҳамчун муҳаққиқи ҷӯянда, серкор ва ҷиддӣ дар баробари вазифаҳои дар пеш гузоштааш нишон дод. Ӯ ҳамеша машвараҳои роҳбари илмиро ба роҳбарӣ мегирад ва дар пайи ҷустуҷӯи маводи илмӣ ва таҳлил аст.

Таҳлилҳо, хулосаҳо ва арзёбиҳои он дар фаъолияти илмӣ-таҳқиқотӣ барои дарки амиқ ва воқеии равандҳои ҳаёти сиёсӣ, иқтисодӣ-иҷтимоӣ ва фарҳангии Афғонистони муосир, моҳияти падидаҳои мураккаби геополитикӣ, минтақавӣ, этникӣ, маърабӣ, сабабҳои нокомии сиёсати навсозӣ ва ғ., мусоидат менамояд. Маводҳои диссертатсия метавонад барои бедории ҳисси миллии насли навраси Афғонистон ва Тоҷикистон мавриди истифода қарор гирад.

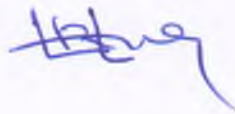
Инчунин таҳлилҳо, хулосаҳо ва арзёбиҳои он дар ташкили раванди таълим дар мактабҳои олии ҳангоми омӯзиши фанҳои «Таърихи кишварҳои форсизабон», «Таърихи умумӣ», «Кишваршиносӣ» ва ғайра метавонанд мавриди истифода қарор гирад.

Ҳамин тавр, метавон хулоса намуд, ки рисолаи диссертатсионии ба анҷом расидаи Абдусаматов Бекбобо Бурихонович дар мавзӯи “Афғонистон дар солҳои 1992-2001: вазъияти сиёсӣ-низоми ва мушкилоти давлатсозӣ”, ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктор PhD

02.03.02-таърихи умумӣ пешниҳод шудааст, аз рӯйи мазмун, максаду вазифаҳои гузошташуда, аҳамият ва навгонии илмӣ, асоснокии хулосаҳо, арзиши назариявӣ ва амалӣ ба талаботи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пурра ҷавобгӯ мебошад. Аз ин рӯ, муаллифи он Б.Б. Абдусаматов сазовори дараҷаи илмии доктор PhD 02.03.02-таърихи умумӣ мебошад.

Роҳбари илмӣ, и.в.саркотиби илмии

АМИТ, д.и.т.

Қ. Искандаров

734025, хиёбони Рӯдакӣ, 33, ш. Душанбе, ҚТ,

Тел. +992-372-221-50-17

Email: sarkotib@anrt.tj

02.01.2024

Имзои Қ. Искандаровро тасдиқ мекунам:

Мудирӣ шубҳаи кадрҳо

ва корҳои махсуси АМИТ

« 02 »

01

Т.Акрамзода